

Макс Вебер наводи три кључне особине које би требало да имају политичари –страст, одговорност и меру. Наши политичари имају само страст, истиче Ђуро Шушњић у изузетно инспиративној књизи *Драма разумевања* и тако отвара питање о томе шта чини нашу савремену политику, шта је обликује, од чега је саздана, а посебно које то особине трајније обележавају наше политичаре и целокупну политичку елиту.

Шушњић са одређеном дозом ироније напомиње да наше политичаре обележава само страст, али је посебно занимљиво питање која је природа те страсти и како се она манифестује у политичком и друштвеном животу. Искуство нас учи томе да није реч о страсти стварања или грађења поверења у демократске институције, напротив, за наше политичаре карактеристична је страст рушења, разарања и поништавања претпоставки за успостављање трајних и стабилних оквира за функционисање демократског поретка.

У нашој јавности преовлађује мишљење да су страст за заступање политичких идеја и оданост основним демократским начелима сувишни и нецелисходни, штетни и непотребни, и да самим тим уносе непотребне емоције и обзире у наш већ довољно ирационалан и разобручен политички живот. Ништа велико у историји и политици није створено, ни одржано без велике и искрене страсти. Вероватно у нашем савременом друштву и нема више великих историјских замаху, превратничких идеја и идеала, али ни знаменитих историјских и политичких личности, будући да су на политичкој сцени све више безлични припадници страначких олигархија. То није одлика само нашег политичког живота, то је чињеница која је присутна већ неколико деценија у свету савремене политике.

Зашто је политика изгубила моћ да ствара и афирмише узвишенију историју и маркантне историјске личности? Одговор је можда у губитку мере, недостатку врлине као најзначајнијем изразу политичког идеала једне заједнице, који је чинио основу античког схватања хуманистичког идеала у политици. Ишчезнућем мере и осећаја припадности заједници из друштвеног живота из политике су ишчилели и политички идеали слободе и демократије, а потом и фундаментална потреба за политичким принципима. Зато се сада налазимо на брисаном простору прагматизма, на политичкој чистини на којој се могу видети само огољени страначки интереси.

Шушњић с правом каже да људи од моћи настоје да се окруже људима од струке, али не да би с њима делили моћ, него само њихово знање. Они се њима служе, али их дубоко презиру. Политичким моћницима обично се приклањају људи незнатних, али осредњих духовних моћи. Тај дубоки презир према знању и компетентности и пренебрегавање чак и здравог разума можемо видети свакодневно у нашем политичком животу. Сада су на делу људи који се воде идејама нижег или средњег реда, или чак и немају идеја осим неутаживе жеље да дођу до власти и на њој остану што дуже, без обзира на резултате које та владавина остварује.

Тако су у нашој савременој политици људи који једноставно немају потребе за идејама, немају ни одблесак стваралачког, већ су немушти, послушни и просечни гласоговорници страначких олигархија, неспособни да артикулишу рационалну политичку идеју која би била изван већ утврђених и стерилних званичних страначких ставова, израубованих флоскула за дневну медијску или изборну употребу.

Јован Скерлић је у својим скупштинским наступима још почетком 20. века на веома убедљив начин оцртао основне карактеристике нашег политичког живота. Тако у Србији имамо странке са именима странака на Западу, али без духовне сродности и идејних веза с њима. Под оваквим условима странке се групишу око вођа и котерија, а у најбољем случају око мртвих традиција које живот газе. Место искрене и свесне политичке странке, која поштено и отворено бије бој под развијеном заставом идеја и начела, долази гомила која се ваља по прашини, отимајући се за места и зараде. Док се у целом свету политичка борба уређује, код нас још увек остаје у хаотичном стању, где других побуда нема до ината и апетита, где се сматра да је све допуштено: политичко лицитирање, преконоћне промене мишљења, најнеприроднији савези и продаја савести.

„Ко је мало боље посматрао наш политички живот, могао је без по муке приметити да се готово нигде у политичку борбу не уноси тако у безначелност, у груписање интереса, прохтева, амбиција, и да на штету општега и начелнога истиче се лично и безначелно. Настало је доба политичког лицитирања, настало је доба задовољавања личних интереса.“

Следећи ове језгровите Скерлићеве увиде, можемо рећи да у нашој савременој политици готово апсолутно преовлађују искусни технолози власти, стасали у редовима страначких олигархија, и при томе увек спремни да по сваку цену заступају успостављени положај унутар страначких олигархијских структура. Поништена је могућност за испољавање креативности, елементарних врлина и за заступање основних политичких идеала. Као погубна последица оваквог стања у нашој политици влада идејно мртвило и јаловост, а

на цени је беспоговорна оданост страначком вођи и његовој камарили. Припадност номенклатури и водећој страначкој котерији главни је и пресудни услов да би се опстало у повлашћеном дворском кругу, из којег се и регрутују припадници владајућих државних и политичких структура.

„Моћни људи немају духа, духовни људи немају моћи, а једни и други сумњају у брак између духа и моћи. Док је покрет отворен и смео, у њему ће се наћи и умних глава, али чим се затвара и узмиче, у њему остају просечни и жељни моћи. У својој младости покрет је отворен за маштовите главе, у зрелости му оне само сметају, јер он сам нема више маште.“ И ове речи Ђуре Шушњића још једном непогрешиво указују на природу наше савремене политике и политичара. Странке и политички покрети су се затворили, постали довољни сами себи, стимулишу и подстичу полтронство, незамерање, некритичност и слугерањство, због чега нас не изненађује што су на огољеном политичком попришту остали просечни и жељни моћи, који своју политичку маштовитост и делотворност показују само када се након избора дели политички плен.

Просечност и жеља за апсолутном влашћу главне су одлике наших савремених политичара, као и потпуна приватизација у вођењу страначких и државних послова и само декларативно позивање на бригу о јавном добру. На политичкој сцени су сада маркетиншки препарирани ешалони младих страначких лавова, који су схватили на који се начин долази до примамљивих позиција. Они се стога веома складно и без великих дилема уклапају у свеопшту и пожељну просечност, важно је једино да се не поремети једном већ успостављени олигархијски поредак и неприкосновено страначко јединство, нека врста тајног страначког братства које не опрашта ни најмање, ни најбезазленије искакање изван јасно уходаног хијерархијског реда.

Као најразорнија последица функционисања овако успостављених олигархијских правила јавља се погубни антиинтелектуализам, пре свега у политичким странкама, који се онда несметано разлива и осваја целокупан политички и друштвени живот. Колико је истина постала саставни део политике, толико су интелектуалци успели да се политички ангажују: друштвено су ангажовани колико су ангажовани за истину у друштву, наглашава Ђуро Шушњић у својим расправама о односу интелектуалаца и политике. Зато и не треба да нас много чуди што у нашој политици нема истакнутих интелектуалаца јер је истина одавно непожељни гост, она је прогнана из света политике и сматра се да је непотребни баласт који омета остваривање судбоносних политичких циљева. Уплитати још и истину у свет политике, то данас звучи тако сувишно и превазиђено, спада у презрену утопију на коју се нико више не позива и не обазире.

Федор Никић је у тексту „Наш савремени политичар“ из 1926. године веома прецизно оцртао карактер наше политике и политичара. И толико деценија након његовог текста тешко да би се нешто могло додати његовим констатацијама. „Укратко, то није по схватању наш човек који се нарочито посветио раду за опште државно и народно добро, човек у кога је јаче развијена свест о заједници од личне свести и свест о држави од свести локалне; који стварно у себи јаче осећа за државу и њене потребе, и који, најзад, партију сматра као једно од средстава које је друштво створило у циљу да се што боље задовоље потребе народа и државе. У нас се, напротив, под појмом политичар подразумева човек који је или какав страначки функционер, почев од одборника, па до народног посланика, или човек који се са пуно вештине, лукавости, често и интрига, довија ситуацији, и уколико је већи партијац и демагог, утолико је већи и бољи политичар – један појам, дакле исувише примитиван, једностран, узак и изопачен. У нас се у нашем грађанском друштву исто од политичара не тражи да има одређене и јасне погледе на спољну и унутрашњу политику земље. То нико не тражи од њега. Од њега се само тражи да буде одан и добар члан партије, да за њу што више ради и да јој чини што веће услуге – да буде, дакле, добар партијац; да уме да дејствује на масу, да ради с њоме и да је способен да је привуче и држи у што већем броју – да буде дакле демагог. Дobar партијац и демагог, то су главни услови и квалификације које се од њега траже.“

Да ли се након читања ових Никићевих ставова може говорити о напредовању наше политике и развоју демократије, или се крећемо у затвореном страначком олигархијском кругу? На којим то политичким, идејним и моралним основама почива наша савремена демократија када ове оцене дате још пре осам деценија верно осликавају нашег савременог политичара и нашу савремену политику? То је темељно питање савремене демократије и политике, и оно се не може разматрати мимо наше политичке традиције, ни изван реалних политичких, социјалних, економских и културолошких околности. Једина светла тачка је у чињеници да развој демократије у Србији не зависи и никада није ни зависио само од странака и професионалних политичара, јер да је тако било, још увек се не бисмо макли из каљуге тоталитаризма и популизма. Најважније је да је демократија, и поред свих лутања и одступања, постала политички идеал који следи већина грађана Србије. Остаје отворено питање колико је демократија као прихваћени политички идеал заиста делотворна, колико је постала и део свакодневног живота и колико је чврста и темељна вера наших грађана да је могућа као ефикасан политички систем који неће бити окован страначким и олигархијским стегама. Нама управо недостаје та преко потребна вера у политички идеал демократије јер се он непрестано храни и обнавља управо том везаношћу за темељна начела демократије и хуманистичке врлине. Зато је вера у демократију данас трајнија и делотворнија управо ван страначког живота и утемељена је у хтењима и настојањима грађана и друштва. Она се често развија и манифестује насупрот странкама које се, без обзира на то што се декларишу као демократске, управо јављају као стварна негација демократских идеала.

„На место опште распарчаности треба да се појаве снажне економске, социјалне и

културне организације. У нашој земљи једини елеменат реда, једина солидна установа јесте војска. Није онда чудно што је њен утицај на вођење општих послова чест, пресудан. Нека се умноже земљорадничке задруге, раднички синдикати, и нека напони свих тих заједница буду усредсређени и координирани, и видеће се да ће све поћи боље. Наше друштво још такорећи не постоји и уколико постоји, оно је разграђено, распуштено, разбијено. Зато нам и демократија није солидно постављена.“

Овако је о природи демократије у српском друштву писао Драгољуб Јовановић још 1923. године у тексту „Социјална организација демократије“. И данас је јасно да се на разбијеном и разграђеном друштвеном тлу не може засновати стабилна и делотворна демократија. Она мора бити пре свега солидно утемељена у структурама друштва, а њени темељи морају бити израз остваривања општег и јавног добра, хуманистичких врлина и идеала, и то тако што ће надрастати постојећи партијски политички прагматизам и његову погубну олигархизацију. То је једина реална нада за трајно и ефикасно успостављање демократије, у стварању снажног друштва и његових институција, у афирмисању и подстицању критичког мишљења и развоја делатне јавности и јавног мњења, у афирмацији морала и начелности у политичком и друштвеном животу, у подстицању и одржавању вере у демократске и републиканске идеале и врлине. Без остваривања најужорнијих идеала хуманизма и врлина демократија остаје само љуштура и јалови политички пројекат на који се позивају и најауторитарнији системи.

17. април 2008. године